

Hva mener melkebøndene om å dyrke mer og bedre grovfôr?

Astrid Een Thuen

Agronom og Master i Internasjonale miljøstudier, AgriAnalyse

Torbjørn Tufte

Statsviter, AgriAnalyse
tt@agrianalyse.no

En større andel fôr basert på norske arealressurser kan enten oppnås ved å øke andelen norske råvarer i kraftfôret eller ved høyere inntak av energi fra grovfôret. Grovfôr kvaliteten er sentral for god ytelse og effektivt fôrforbruk, men kvaliteten er trolig tilnærmet lik i dag som 1990. Det er dermed trolig et rom for å bedre kvaliteten. For å øke kunnskapen om grovfôr kvalitet og hvordan bønder prioriterer kvalitet, har AgriAnalyse gjennomført en spørreundersøkelse blant melkebønder. Undersøkelsen ble sendt til 7 923 melkeprodusenter, og 31 prosent svarte.

Dyktige og motiverte melkeprodusenter

En hovedkonklusjon er at det er dyktige og motiverte melkeprodusenter i Norge. Mange har høye avlinger og god grovfôr kvalitet. De tar fôrprøver og jobber aktivt med fôrplanlegging. De fleste har mål om å forbedre både avling og kvaliteten på eget grovfôr. Været er, ikke overraskende,

oppsett som en hovedutfordring for høsting av godt grovfôr, og det er lite en kan gjøre med det. Men det går også fram at det er et potensial for forbedring i grovfôrdyrkingen, fordi mange bønder høster med høy kvalitet til tross for krevende værforhold. Små og større tiltak kan over tid gi både mer og bedre grovfôr fra norske arealer. Den andre hovedutfordringen bøndene oppgir er at det er tids- og arbeidskrevende.

Grovfôrpolitikken

Grovfôr blir ofte fremstilt som en gratisressurs for gårdbrukerne, fordi det er en gårdsressurs og ikke en kjøpt innsatsfaktor. Men det er ikke en kostnadsfri ressurs. Det er utgifter til arbeid, transport og kapital for å drive, høste og utnytte grovfôrressursene. Ordningene som er direkte rettet inn mot bruk av grasarealet er areal- og kulturlandskapstilskuddene og beitetilskuddene. Indirekte ordninger er tilskudd tilknyttet husdyrholdet. Ser vi på grovfôrpolitikken, ser vi at

bare 20 prosent av melkeprodusentene i vår undersøkelse mener at det å produsere mye grovfôr med god kvalitet er tilstrekkelig prioritert i dagens jordbrukspolitikk. Videre mener et stort flertall at det bør gis økonomisk støtte til bønder for å bruke mer grovfôr i melkeproduksjon. I fremtiden bør det stimuleres direkte på grovfôret. Et tilskudd for å øke bruken av egenprodusert fôr til drøvtyggere, ved at desto større andel egenprodusert fôr som brukes desto mer tilskudd blir bonden berettiget til, er en mulighet. Tilskuddet bør innrettes geografisk, for eksempel etter arealtilskuddssonene. Da kan en stimulere til bruk av egne ressurser, som i hovedsak er grovfôr, spesielt i distriktene,

35 prosent usikre på eget avlingsnivå

Når en bonde skal høste gras, er det flere ting det må tas hensyn til. De to viktigste spørsmålene er hvor mye grasavling som kan høstes og til hvilken kvalitet. Nær

» Melkekyr kan ha høyere grovfôropptak enn det som blir utnyttet i dag. For at kapasiteten skal utnyttes er det behov for en generell bedring i grovfôrkvaliteten. Det vil gi bedre bruk av norske arealressurser, kraftfôrandelen i fôrrasjon kan reduseres og klimagassutslippene blir lavere.

35 prosent av bøndene er usikre på eget avlingsnivå. Her er det rom for forbedring. Dette er spesielt viktig for gårdsbruk som ikke produserer nok grovfôr til egne dyr, noe knappe 20 prosent oppgir. Ett tiltak kan være at rådgivere i større grad oppfordrer og legger til rette for å bruke verktøy som «Tine Mjølkonomi». Når en vet avlingsnivået, kan en enklere sette seg mål om økte avlinger og planlegge for det, noe som kan gi større grovfôrandel i produksjonen.

50 prosent tar fôrprøver hvert år

For å bedømme kvaliteten på grovfôret er det viktig å ta fôrprøver. Nærmere 50 prosent av de spurte bøndene tar fôrprøver hvert år, noe som er flere enn landsgjennomsnittet på rundt 40 prosent. Energikonsentrasjonen i grovfôret varierer fra år til år og mellom landsdeler, men har i gjennomsnitt ligget i området 0,83 til 0,85 FEm/kg ts (5,7–5,9 MJ) på landsbasis. Bøndene i undersøkelsen

ser ut til å ligge noe høyere, da 47 prosent svarer at de har mellom 0,85 og 0,89 FEm/kg ts (5,9–6,1 MJ).

20 prosent tar ikke fôrprøver

Nær 20 prosent av bøndene i undersøkelsen tar ikke fôrprøver, mens litt over 20 prosent tar sjeldnere enn annethvert år. Av dem som ikke tar prøver, sier nær 40 prosent at de anser det som unødvendig fordi de kjenner egen fôr kvalitet. Det er en utfordring fordi det er krevende å vite kvaliteten på fôret uten en ordentlig analyse. Uten sikker fôr kvalitet er det vanskelig å sette opp en nøyaktig fôrplan. For mye eller for lite kraftfôrbruk, eller at kraftfôret ikke er tilpasset grovfôrkvaliteten, kan bli resultatet. Det kan gi større utgifter til kraftfôr, dårligere produktivitet, samt gi unødvendige utslipp av nitrogen gjennom urin og gjødsel. Her kan rådgivingen aktivt kommunisere at det er krevende å lage fôrplan uten å ta grovfôrprøver.

Vanskelig å tolke prøvesvar

Vi ser også at nær en femtedel av bøndene synes det er vanskelig å tolke resultatene av fôrprøvene. Rådgivingstjenesten må være sikker på at gårdbrukeren forstår analyseresultatene. Videre er rådgiving i forbindelse med tolkning av analyseresultatene en kostnad for bøndene. For eksempel kan «gratis førstegangstime i tolkning av analysen» være et enkelt tiltak her. Andre utfordringer er at det er dyrt å ta nok prøver, og mange mener det er for tidkrevende.

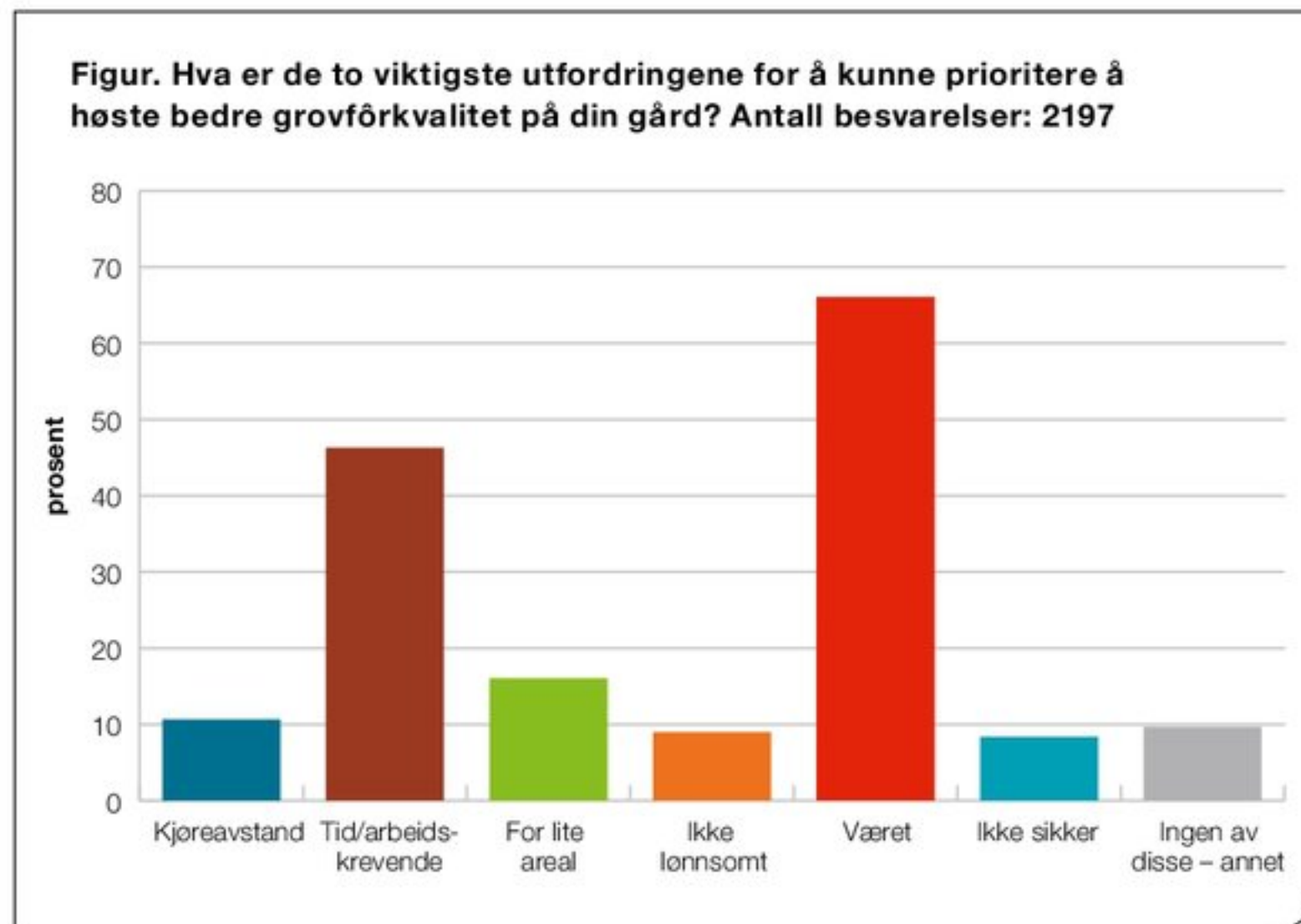
Tid og pris

Mange oppgir også at det tar for lang tid å få tilbake analyseresultatene. Når resultatene foreligger er fôret brukt opp eller påbegynt, slik at en ikke får brukt analysen i fôrplanleggingen. Videre satsing på rimelige og brukervennlige metoder for å ta grovfôrprøver, som eksempelvis X-NIR som importeres av Orkel, hvor man får fôrverdien raskt, er derfor viktig. Tilskudd til

Selv om spørreundersøkelsen viser at mange har høye avlinger og god grovfôrkvalitet, er det et potensial for forbedring i grovfôrdyrkingen. Foto: Elisabeth Theodorsson

» Mer og bedre grovfôr – Hva mener melkebøndene?

» selve prøvetakingen, slik at det blir økonomisk overkommelig for flere bønder, bør vurderes. Hele 70 prosent oppgir at de ville tatt flere prøver dersom det var rimeligere. Utvikling av rimeligere, lettere og mindre tidkrevende analyser er derfor viktig.

Mange skifter

Bøndene oppgir at de i gjennomsnitt driver litt over 14 skifter med grovfôr hver. Å drive så mange skifter kan påvirke hvordan arealene forvaltes. For eksempel vil det påvirke muligheten til å ta representative fôrprøver og

gjennomføre slåttene på relativt kort tid, og dermed sikre ensartet kvalitet. Noen steder vil også arealene ligge langt fra hverandre og i ulike høyder, slik at samtidig slått vil si svært ulik kvalitet. Dermed blir planlegging og gjennomføring av slåttene utfordrende. Hoveddelen av bøndene angir ikke avstand til de mange skiftene de driver som en hovedutfordring. 61 prosent oppgir at avstand ikke er til hinder for høy avling og god kvalitet på grovfôret, mens 18 prosent mener det motsatte. Videre sier nær halvparten av bøndene at de er uenig i at grovfôrarealene som

ligger nær gården drives bedre enn de som ligger lengst unna. Samtidig er drøye 30 prosent enig i påstanden. Men mange mener at avstanden til skiftene påvirker lønnsomheten i grovfôrproduksjonen negativt. Dette kan tyde på at en del bønder gjør «det som må til» for å produsere godt grovfôr på de arealene de har, men det går utover lønnsomheten.

Mye leiejord

Leie av grovfôrareal er utbredt. Bare 14 prosent sier de eier alt grovfôrareal selv. Temaet leiejord er mye diskutert, ofte opp mot at det blir mindre attraktivt med agronomiske investeringer. 84 prosent av de spurte bøndene svarer imidlertid at leiejorda ikke drives dårligere enn deres egen jord. Det er trolig slik at det ofte ikke er noe poeng for bonden å gjødsle eller slå ulikt på eid og leid areal. Overraskende mange av bøndene har kortere leiekontrakter enn kravet om 10 år i jordlova. Mangel på langsiktige avtaler kan være utfordrende, spesielt med tanke på investeringer. Bedre oppfølging av leiejordsavtaler fra kommunene og rådgivingsapparatet er her viktig.

Litteraturliste kan få ved henvendelse til forfatter. Prosjektet ble finansiert av Klima- og miljøprogrammet til Landbruksdirektoratet.

SMÅTT TIL NYTTE

Lønnsomhet i dyrevelferdsinvesteringer

En undersøkelse i Danmark som omfattet sju melkebruk som hadde for små liggebåser eller for harde og nedslitte gulv som sine primære velferdsproblemer. I de fleste tilfellene var det lønnsomt å investere i bedre dyrevelferd. I en av besetningene besto investeringen i utvidelse av liggebåsene, skifte av brystbom, utskifting av madrasser, flere vannkar, ekstra plass ved vannkarene og etablering av gruppe for nykalvede kyr. Investeringen kom på DKK 700 000 og innebar også 16 færre liggebåser (fra 246 til 230). Selv om en regner med redusert inntjening på grunn av færre liggebåser var en beskjeden forbedring på en halv kg melk mer pr. ku pr. dag og reduksjon i halthetsfrekvens med ti prosent nok til å gi pluss i regnskapet.

kvægNYT 15/2017